

Cyrillic manuscripts at the Institute of Manuscripts of VNLU of XII–XVII century.
Keywords: information systems, information resources, databases, Institute of Manuscripts VNLU, ИРБИС-64, Cyrillic manuscripts codex, codex description.

УДК 027.021(477-25)ИРНБУВ:004.7:003.349:091.14

Татьяна Добрянская

База данных украинских кириллических кодексов XVII в. Института рукописи НБУВ (создание и перспективы развития)

Отражены основные проблемы создания и перспективы развития электронной базы данных кириллических рукописных кодексов XVII в. (БД РК XVII в.) в Институте рукописи Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского (ИР НБУВ) в системе автоматизации библиотек ИРБИС-64. БД РК XVII в., и украинской в частности, должна стать составной частью будущей общей электронной базы кириллических рукописных кодексов XII–XVII в. ИР НБУВ.

Ключевые слова: информационные системы, информационные ресурсы, базы данных ИР НБУВ, ИРБИС-64, кириллические рукописные кодексы, кодологическое описание.

УДК 004.65:090.1(02):929 Антонович

Тетяна Мяскова,

канд. іст. наук, старш. наук. співроб. НБУВ

**ОСОБОВА БІБЛІОТЕКА
ВОЛОДИМИРА БОНІФАТІЙОВИЧА АНТОНОВИЧА:
ІСТОРИЧНА ДОЛЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН**

Стаття продовжує серію публікацій, присвячених особовим бібліотекам видатних діячів минулих епох. Об'єктом дослідження стала книгозбірня українського історика та археолога Володимира Боніфатійовича Антоновича. В статті з'ясовано історичні умови, що визначили збирацьку діяльність ученого, проаналізовано історію формування особової бібліотеки та її сучасний стан.

Ключові слова: Володимир Боніфатійович Антонович, особова бібліотека, історико-книгознавче дослідження.

Останні десятиріччя дослідження історії особових бібліотек стали невід'ємною складовою історичного книгознавства. Адже, вивчення особових книжкових та рукописних зібрань видатних діячів минулого є дзеркальним відображенням епохи, у якій вони жили. Тому, повернення, вивчення та введення до наукового обігу особових бібліотек стали першочерговим завданням для українських вчених (істориків, книгознавців, документознавців тощо). Проблемам вивчення термінології, класифікації книжкових пам'яток присвячені ґрунтовні наукові дослідження професорів Л. А. Дубровіної [7] та Г. І. Ковальчук [15]. Згідно визначення терміну, особовою бібліотекою вважається та бібліотека, що належала певній особі і зберігається як окремий комплекс у складі державних сховищ [15, с. 607].

На сьогодні значно зріс інтерес до історії книжкових зібрань, що зберігаються у фондах бібліотек України. Особовим книжковим колекціям зі сховищ наукової бібліотеки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського присвячене дисертаційне дослідження М. М. Калмикової [12]. Результатом вивчення таких зібрань у фондах бібліотек Львова є стаття Н. Е. Кунанець [16]. Проводились, також, дослідження особових бібліотек професорів та викладачів Київського університету св. Володимира [18].

Історико-книгознавче дослідження таких зібрань, аналіз їх складу та

змісту дозволяє відновити історичну пам'ять поколінь та простежити за розвитком наукової думки. Такі особові колекції цінні, перш за все, зібраннями книг із окремих галузей знань, до яких схилялись наукові інтереси колишніх власників.

Об'єктом дослідження, результати якого викладенні у даній статті, стала частина бібліотеки видатного українського історика В. Б. Антоновича. Книги з бібліотеки цього науковця були виокремлені з масиву документів, які надійшли у відділ бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ (далі ВБЗІК) з Обмінно-резервних фондів (далі ОРФ) НБУВ.

Доля наукової бібліотеки В. Б. Антоновича була складною, як і доля його наукової спадщини і всього його життя. Як більшість праць вченого була розміщена у різних виданнях, так і колись багата історикознавча бібліотека вченого не зберегла свою цілісність. Провести наукову реконструкцію бібліотеки вченого дозволило детальне вивчення усіх можливих архівних джерел, а саме: матеріалів, що знаходяться в Інституті Рукопису НБУВ (ф. 164, ф. I, II, III), Архіві НБУВ, Центральному історичному архіві України у м. Києві (далі ЦДІАК) та Центральному державному архіві вищих органів влади (ЦДАВОВ). Ці документи допомогли провести наукове дослідження історичної долі різних частин особової бібліотеки В. Б. Антоновича, відтворити початковий склад книгозбірні та здійснити пошук розпорочених частин. Для бібліографічних досліджень було використано наукові розробки, присвячені В. Б. Антоновичу, як вченому, та науково-довідкові видання (енциклопедії, словники тощо). Наразі, документи, що стосуються життя, громадської та наукової діяльності В. Антоновича, зберігаються в багатьох фондах різних архівосховищ України. Українська дослідниця Т. Слюдикова подала повний список установ, де, крім вищевказаних архівів, названі: ЛННБ ім. В. Стефаника (Львів), архів Інституту археології НАН України, а також державні архіви – Державний архів м. Києва, державні архіви областей – в Полтаві та Одесі. Серед архівних установ Росії вказані: Державний архів Російської Федерації, Російський державний історичний архів (Санкт-Петербург), Пушкінський Дім (Санкт-Петербург), Російська національна бібліотека ім. М. Є. Салтикова-Щедріна (Санкт-Петербург), Санкт-Петербурзьке відділення архіву РАН. Відповідні документи зберігаються у музеї-архіві УВАН (Нью-Йорк). Авторкою, також, розкрито зміст найцікавіших архівних фондів м. Києва, де зберігаються матеріали про українського історика В. Б. Антоновича [32].

Біографічна довідка: Володимир Боніфатійович Антонович (1834–1908 рр.) – український історик, археолог, етнограф, археограф. Народився у м. Макіївці Київської області. Викладач загальної історії у Київському кадетському училищі (1862–1865 рр.), головний редактор Київської комісії для розбору давніх актів, керівник видання «Архивы Юго-Западной России» (1868–1880 рр.), завідувачий нумізматичним (мюнц-кабінетом) та музеєм старожитностей Київського університету Св. Володимира (1872 р.), з 1870 р. – магістр російської історії, з 1878 р. – ординарний професор Київського університету Св. Володимира, з 1880 р. – декан історично-філологічного факультету університету, член багатьох наукових товариств [21, с. 18.]. Володимир Боніфатійович Антонович вважається фундатором української історичної школи, з якої вийшли визначні вчені, зокрема: М. С. Грушевський, Д. І. Багалій та ін.

Перше знайомство з бібліотечною книгою відбулось у Володимира Боніфатійовича під час підготовки до вступу до другої одеської гімназії. У господаря будинку, де знімав кімнату В. Б. Антонович, Оттона Абрамовича, була не дуже численна і зовсім не упорядкована бібліотека. Проте, саме в цей час майбутній вчений познайомився з творами Адама Міцкевича, перекладами новогорьцьких пісень Олександра Ходзька [1, арк. 28]. Крім того, у вітальні Оттона Абрамовича проходили вечірні читання шляхетської молоді. Найчастіше читали твори Михайла Чайковського (Садик-Паші) про козаків, де останні ідилічно єдналися з польською шляхтою.

У старших класах Антонович захопився творами французьких просвітителів (Монтеск'є, Руссо, Вольтера), під впливом яких і склався світогляд вченого. Це сталося у 1844 р., коли Володимира віддали на виховання в Рішельєвський ліцей, директором пансіону якого був Янош Джидай, біологічний батько Володимира Боніфатійовича. У бібліотеці Джидає було багато цікавих книг, і Володимир читав їх запоем. Одного разу хлопця застав за читанням серйозної книжки батько. Тоді він сказав слова, які Володимир запам'ятав на все життя і які фактично стали одним із його гасел: «Тобі треба дуже багато вчитися, багато працювати, бо доведеться самому, своєю головою прокладати собі дорогу в життя». Джидай почав керувати тематикою читання сина [1, арк. 39]. Книги для читання В. Антонович вибирав у каталозі книжкового магазину І. Глазунова [1, арк. 53]. Також, за твердженням другої дружини Антоновича – К. М. Мельник-Антонович, вчений не задовольняючись тим, що було серед книжок Джидає, знаходив потрібну йому літературу у букіністів на Грецькому

базарі, де за невеликі гроші читав усе, що його цікавило [4, арк. 9].

Після переїзду до Києва в 1850 р. майбутній учений поставив собі за мету познайомитися з українською літературою та джерелами з української історії. Виявилось, що знайти ці джерела було досить важко. Із спогадів вченого: «так, щоб ознайомитися з творами Шевченка були даремні. Допіро на третій рік я міг дістати «Чигиринського Кобзаря», і то під великим секретом. Джерел до української історії було не багато в ті часи, «История Руссов» була заборонена. Я дістав її в рукописному виді у букініста на Подолі. За тим прочитав Бантиша, Маркевича і Ригельмана, літописи Граб'янки і самовидця і, наприкінці, літопис Величка, котрий дав мені багато знання і розуміння козацької епохи. За тим мені довелося прочитати три томи «Киевлянина», що видавав Максимович, кілька томів «Молодика» Харківського, то збірки пісень: Максимовича, Метлинського і Срезневського. Сими книжками в той час обмежувались всі джерела для українофілства» [1, арк. 56–57]. За роки перебування у Києві В. Антонович зібрав багату бібліотеку. Джерела поповнення фонду були різноманітні – купівля, дари. Загальна кількість примірників в особовій бібліотеці В. Б. Антоновича складала близько 6 тисяч томів.

Після смерті вченого опікуватися його бібліотекою довелося другій дружині вченого К. М. Мельник-Антонович.

На долю другої дружини В. Б. Антоновича випало не тільки зберегти й популяризувати пам'ять про свого видатного чоловіка, але й стати хранительською його особової бібліотеки. Надії, які були покладені на Київський університет св. Володимира (де працював В. Антонович понад тридцять років), не виправдались, твори вченого не були перевидані, а університет обмежився лише панахидою 11 (24) березня 1918 р. в Софійському соборі, урочистим засіданням з доповідями М. С. Грушевського, О. І. Левицького та ін. [22, с. 1].

Після жовтневого перевороту в Україні з'являється нова наукова установа – Українська Академія наук (УАН) в м. Києві. Складалася УАН з трьох відділів: 1-й – історично-філологічних наук, 2-й – фізико-математичних наук, 3-й – соціальних наук. Основним напрямом роботи 1-го відділу було дослідження українського народу: його історія, мовознавство, письменництво та словесність, етнографія, історична географія, археологія, історія і культура неслов'янських народів. Гетьман Павло Скоропадський призначив академіка Дмитра Івановича Багалія (учня В. Б. Антоновича) головою відділу історично-філологічних наук з 8 грудня

1918 р. [19, арк. 1–2]. У складі 1 відділу працювали музеї, наукові товариства та бібліотека. Звіт першого року існування Української Академії наук [26] містить інформацію про бібліотеку історично-філологічного відділу, в основу якої покладено придбану книгозбірню історика та археолога В. Б. Антоновича.

Ще до заснування Академії, 2 (15) серпня 1918 р., П. Скоропадський та Рада Міністрів підписали «Закон про утворення Фонду Національної бібліотеки Української Держави», в якому йшлося про склад Фонду та Інструкції Тимчасовому комітетові (далі ТК) для заснування Бібліотеки. Закон опубліковано 8 (21) серпня 1918 р. у «Державному віснику» [8, с. 12]. Бібліотека почала свою діяльність із утворенням Тимчасового комітету, який вже на першому засіданні 23 серпня (5 вересня) 1918 р. обговорював можливість придбання особових бібліотек В. Б. Антоновича, Б. Д. Грінченка, В. П. Науменка, А. Ю. Кримського та ін. [28, арк. 1–4]. Але, після заснування 1-го історично-філологічного відділу УАН, голова цього підрозділу Д. І. Багалій запропонував придбати особову бібліотеку В. Антоновича саме для відділу. Спадкоємці Володимира Боніфатійовича вважали за доцільне передати особову бібліотеку вченого Українській Академії, а за отримані гроші встановити пам'ятник на могилі вченого. Д. І. Багалій, як відповідальний за надходження особової бібліотеки В. Б. Антоновича, здійснив перегляд бібліотеки свого вчителя. Як наслідок цього, було складено звіт про стан бібліотеки В. Антоновича, про що було надруковано у «Записках історично-філологічного Відділу». Згідно звіту Дмитра Івановича Багалія, бібліотека складалася із 21 розділу з такою кількістю книжок: 1. Археологія – 436 назв і приблизно 642 томи. 2. Археографія (документальні джерела) – 159 назв і 339 томів. 3. Літописи – 69 назв і 111 томів. 4. Мемуари – 150 назв і 231 том. 5. Всесвітня історія – 342 назви й 231 томи. 6. Історія слов'ян – 145 назв і 203 томи. 7. Російська історія – 201 назва й 315 томів. 8. Історія України – 444 назви й 559 томів. 9. Історична географія – 56 назв і 76 томів. 10. Юриспруденція – 113 назв і 155 томів. 11. Філософія і публіцистика – 118 назв і 168 томів. 12. Політична економія – 73 назви і 91 том. 13. Статистика – 121 назва 144 томи. 14. Географія – 182 назви й 254 томи. 15. Етнографія – 154 назви й 206 томів. 16. Педагогія – 62 назви й 76 томів. 17. Періодичні видання – 185 назв і 519 томів. 18. Красне письменство – 669 назв і 884 томів. 19. Філологія – 77 назв і 97 томів. 20. Природничі науки – 164 назви й 184 томи. 21. Бібліографія – 45 назв і 83 томи. Загальна кількість – 3965 назв і 5843 томи. Найбільші і

найцінніші відділи були: археології, історії України, російської історії, історії слов'ян, відділ мемуарів, археографії, літописів, історичної та сучасної географії, етнографії, статистики – тобто ті відділи, що містили книги, тематика яких, переважно, стосувалась України. Тому Д. І. Багалій вніс пропозицію – зробити кожен відділ особовою бібліотекою В. Б. Антоновича джерельною базою для низки кафедр історично-філологічного відділу. Тобто, вже тоді з'явилися передумови для розформування багатой українознавчої бібліотеки.

У 1919 р. В. І. Вернадським було знов підняте питання про придбання особовою бібліотекою Володимира Боніфатійовича [29, арк. 14/2]. І вже у лютому цього ж року 1-й історично-філологічний відділ УАН придбав українознавчу бібліотеку В. Б. Антоновича. Крім книг з різних галузей історико-філологічних дисциплін, в особовій бібліотеці В. Б. Антоновича було близько 2000 брошур, зведених у збірники за спеціальним змістом. За систематичним каталогом самого В. Б. Антоновича, його бібліотека ділилась на 21 розділ, потім було додано ще чотири.

Бібліотека почала функціонувати з березня 1919 р., як підручна, при кафедрах 1-го відділу. Відділ надав книгозбірні ім'я В. Антоновича разом із першим її приміщенням на другому поверсі Пансіонату гр. Левашової (зараз тут Президія НАНУ, вул. Володимирська, 54) [25, арк. 208–209]. Директором бібліотеки став голова 1-го відділу Д. І. Багалій, він же був призначений і головним редактором видання повного зібрання творів В. Б. Антоновича. Завідувати бібліотекою призначили вдову професора В. Антоновича – К. М. Мельник-Антонович.

Систематичний каталог особовою бібліотекою В. Б. Антоновича було передано до ВБУ. Зараз він зберігається в ІР НБУВ [30]. Каталог потребує реставрації, містить: короткий бібліографічний опис книг за розділами, які були названі вище, плюс нові надходження до бібліотеки історично-філологічного відділу ім. В. Антоновича протягом 20-х – початку 30-х років ХХ ст. Додано такі відділи: 22. Історія письменства – 266 позицій (5 додатків); 23. Personalia: Біографії, некрологи, характеристики – 336 позиції; 24. Історія мистецтва – 174 позиції; 25. Звіти та статути – 24 позиції. Систематичний каталог, що зберігається в ІР НБУВ, є підтвердженням того, що джерельною базою бібліотеки 1-го історично-філологічного відділу стала особова бібліотека В. Б. Антоновича. Користуватися бібліотекою 1-го відділу могли всі співробітники Академії наук. Фонд бібліотеки не був «мертвим скарбом», а постійно поповнювався. Так, у 1920 р. фонд збільшився на

717 томів, а на 1 січня 1921 р. у бібліотеці В. Б. Антоновича вже були 6941 книга і 208 рукописів. Збільшення обсягу фондів сприяло тому, що було введено посаду молодшого бібліотекаря [9, с. 264]. У 1921 р. бібліотека імені В. Б. Антоновича збагатилася на 1531 том і вже містила 9376 од. книг та рукописів [9, с. 306]. У 1923 р. бібліотека історично-філологічного відділу містила вже понад 10 000 томів [9, с. 399]. У 1924 р. бібліотека 1-го історично-філологічного відділу поповнилась бібліотекою покійного В. Модзалевського (1833 назви книг та брошур) та Українського наукового Товариства (понад 4000 томів). Було видано 850 книг для користування співробітникам Академії наук, крім того, почав функціонувати читальний зал [10, с. 94]. У 1924 р. поповнення бібліотеки ім. В. Б. Антоновича новими документами дещо зменшилось, загалом було отримано 154 томи. Користувались фондами 62 співробітники АН та 22 сторонні особи. Разом видано читачам понад 800 книг. Колектив бібліотеки, окрім завідуючої К. М. Мельник-Антонович, представляли 2 позаштатні співробітники, які, крім обслуговування читачів та реєстрації нових надходжень, впорядкували каталоги 2-х відділів бібліотеки: відділу археографії, та історії Росії [10, с. 171]. У 1926 р. у бібліотеці працювали вже 3 позаштатних співробітники під керівництвом К. М. Антонович. Цього року читальнею отримано близько 2000 томів нових надходжень. Читачами були 583 особи, переважно співробітники Академії [10, с. 246]. На початку 1927 р. до бібліотеки ім. В. Б. Антоновича надійшла особова колекція книг В. С. Іконникова: понад 22 000 томів з всесвітньої та російської історії, історіографії, бібліографії та ін. Протягом 1927 р. відбувалось опрацювання бібліотеки В. С. Іконникова, а сама книгозбірня 1-го відділу становила більш як 40 000 кн. одиниць. Нею користувались 397 читачів, а книговидача становила 1236 томів. Крім того, співробітники бібліотеки готували до друку систематичний каталог фундаментальної бібліотеки ім. В. Б. Антоновича [10, с. 364]. У 1928 р. працівниками бібліотеки було впорядковано: особову бібліотеку В. С. Іконникова (окрім брошур та періодики), періодичні видання, реєстрацію нових надходжень. Також, співробітники бібліотеки 1-го відділу склали покажчики праць В. Б. Антоновича та В. Г. Ляскоронського.

У квітня 1923 р. у 3-й аудиторії Інституту народної освіти, відбулось 609 засідання Історичного товариства Нестора Літописця, присвячене пам'яті В. Б. Антоновича. З доповідями виступили: Н. П. Василенко «Пам'яті В. Б. Антоновича», В. Ляскоронський

«В. Б. Антонович, як археолог», В. О. Романовський «В. Б. Антонович, як історик» П. П. Смірнов «В. Б. Антонович та його історична школа» [22, арк. 10]. Крім того, зусиллями К. М. Мельник-Антонович за сприяння М. С. Грушевського була організована виставка пам'яті В. Б. Антоновича. Співробітники бібліотеки були активно задіяні у вшануванні 20 річниці від дня смерті видатного науковця, а саме: організації виставки, присвяченої пам'яті вченого, що відбувалась 25 березня – 4 квітня 1928 р. у приміщенні історичної секції. На виставці були представлені численні публікації та рукописи вченого, фотографії, дипломи і нагороди, газети й часописи зі статтями про В. Б. Антоновича, конспекти і літографовані курси його лекцій, меморіальні речі й документи з колекції вченого тощо. Зберігся повний розпис усіх експонатів, що демонструвалися на виставці, складений К. М. Мельник-Антонович [13]. Після закриття виставки усі речі, книги й рукописи залишилися в історичній секції.

8 квітня 1931 р. Президія ВУАН затвердила нову структуру, за якою Академія поділялась на два відділи: 1-й – природничо-технічний та 2-й – соціально-економічний (куди увійшли історичні дисципліни) [5, арк. 9–13]. Була створена комісія з «чистки» апарату ВУАН (6 серпня 1930 р.). За безлад, хаос у бібліотеці, за переховування бібліотек білоемігрантів зняли з посади Антонович Катерину Миколаївну [27, арк. 13]. Тоді в бібліотеці працювали 4 співробітники: 2 штатних і 2 позаштатних. Історія зберегла прізвища працівників бібліотеки ім. В. Б. Антоновича: 1) Сушинська Поліна Оверкієвна, 38 років. Освіта вища, філолог. Батько вчитель. У ВУАН – з 1919 р. Нештатний бібліотекар 7 років; 2) Льозіна Ольга Михайлівна, 33 роки. Освіта середня й спеціальна бібліотечна. У ВУАН працює з 1930 р. [27, арк. 15]; 3) Антонович Агафія Володимирівна. Освіта середня. Батько селянин. Фах – рахівник. У ВУАН – з 1926 р. Працювала постійним нештатним бібліотекарем I відділу. Бібліотечної кваліфікації не мала [27, арк. 16].

30-ті роки ХХ ст. принесли величезні зміни в структуру ВУАН. У 1933 р. Комісією в справах інвентаризації і переховування наукового майна архівів і бібліотек в історичних установах ВУАН було опечатано архівний фонд колишньої історичної секції, серед якого були документи В. Б. Антоновича та архівні матеріали різних державних установ минулих століть [6, арк. 5].

Після січної сесії ВУАН у 1934 р. науково-дослідні інститути стали вважатися основною структурною одиницею Академії наук. 1 лютого 1934 р. було засновано історично-археографічний інститут під керівництвом Ф. А. Козубовського. До утвореного на основі історичного

циклу ВУАН інституту перейшло практично все майно, що належало історичним установам, в т. ч. бібліотеки та архіви [33]. Разом з бібліотекою, відповідно, потрапив до інституту і архів В. Б. Антоновича, який був переданий його дружиною у тимчасове користування ще у 1929 р. для підготовки видання творів вченого. У 1930 р. Комісія, створена задля видання наукової спадщини цього діяча, припинила свою діяльність. На той час, згідно поданої нею довідки, було підготовлено вже п'ять томів збірки творів В. Б. Антоновича. Матеріали вченого, що мали увійти до історично-географічного та історично-біографічного словників, були передані до відповідних академічних комісій [2, арк. 1].

Після розгрому історичних установ, коли головними в Академії стають технічні дисципліни, постало питання про повернення дружині всього майна. Для цього К. М. Мельник-Антонович звернулася до директора ВБУ В. М. Іванушкіна з проханням забрати «бездоглядні» архів та речі В. Б. Антоновича у відділ рукописів. Вона пропонувала забрати рукописи, листи, історичні документи, зокрема декретову книгу Коденського трибуналу, частину Рум'янцевської ревізії, фотографії, мармуровий бюст вченого, а особисті речі та меблі повернути їй [3, арк. 2]. Проте, на підставі того, що все це не було упорядковано й описано, а у самій Катерини Миколаївни немає документів, які підтверджували б передачу майна до ВУАН, було визнано за недоцільне повернення колишній власниці, а вважати все майном ВУАН [3, с. 293–294]. ВБУ взяла на зберігання лише частину рукописів і книг з бібліотеки В. Б. Антоновича, які потрапили до загальних фондів Бібліотеки. Тепер у НБУВ можна розшукати ці книги за допомогою власноручних поміток і поправок В. Б. Антоновича та дарчих написів авторів. На щастя, в архіві збереглися два документи: список із 145 книг, що потрапили до ВБУ на початку 20-х років минулого століття [24, с. 31–32], та систематичний каталог особової бібліотеки В. Б. Антоновича [29]. Подібна доля спіткала і археологічну колекцію В. Б. Антоновича, яка з 1897 р. (після XI Археологічного з'їзду в Києві) зберігалася в музеї старожитностей університету, а пізніше, на прохання К. Мельник-Антонович, була передана до ВУАН, де передбачалося створити кабінет-музей В. Б. Антоновича [3, арк. 1]. Усі ці речі, також, стали «бездоглядними» й до сьогодні розпоршені різними музеями та інституціями.

У 1934 р. з'явилася погромна стаття І. Слизького про «націонал-фашистські настанови» видавців першого тому праць В. Б. Антоновича

[31, с. 121–156]. У цьому ж році припинила існування і бібліотека ім. В. Б. Антоновича, згідно рішення Президії ВУАН від 13 лютого 1934 р. [11, с. 502]. Після подальшої реорганізації Академії (1934–1936 рр.) частина документів надійшла до ВБУ, інші документи, зокрема: рукописи, фотографії та інші – зберігалися у вдови вченого.

Під час окупації Києва, Катерина Миколаївна, не витримавши злиднів та напівголодного життя, померла 12 січня 1942 р. Згідно заповіту померлої, 19 січня цього ж року директор Головного історичного архіву ім. В. Б. Антоновича В. В. Міяковський прийняв до фондів очолюваної ним установи рукописи, фотографії і портрет ученого, які зберігалися у вдови. Речі передала донька професора, Ірина Володимирівна (зберігся короткий список переданого) [16, арк. 64–65]. У післявоєнній Україні прізвище Антоновича згадувалося лише в негативному значенні. У березні 1954 р. була проведена спеціальна нарада з питань історії України при відділі пропаганди і агітації ЦК КП(б)У, де В. Б. Антонович знову фігурував як буржуазний націоналіст. Тому твори В. Б. Антоновича здали до спецфондів, у бібліотеках вони мертво стояли на полицях і були відомі лише фахівцям.

Наприкінці 90-х років ХХ ст. українська дослідниця Р. С. Кириченко опрацьовувала фонд франкомовної літератури. Було знайдено книги гуманітарної тематики, зокрема франкомовну україніку. Документи було звірено з реєстром книжок бібліотеки В. Антоновича (більше 100 примірників): 1 відділ – антропологія (4 прим.); 4 – мемуари (6 прим.); 5 – загальна історія (28 прим.); твори відомих французьких авторів (Гізо, Мартена, Вольтера); 8 – історія України, Південної Русі (8 прим.). Франкомовна україніка, репрезентована такими працями: польського історика Йоахима Лелеваля «Історія Литви й України до їх остаточного об'єднання з Польщею за договором, укладеним у Люблені 1569 р.», Лезюра – «Історія козаків», князя Трубецького – «Червона Русь», барона де Бея (праці якого, очевидно, були зброшуровані з іншими роботами власником книгозбірні). Наявність франкомовної літератури у складі фондів особової бібліотеки Володимира Боніфатійовича пояснюється його членством в наукових товариствах Франції [14, с. 331–359].

Нещодавно, у ВБЗІК як окремий комплекс документів було виокремлено близько 400 од. зб. з особової бібліотеки В. Б. Антоновича. Виявленню і відбору книг сприяли наявні власноручні помітки і поправки В. Б. Антоновича та дарчі написи авторів. Ще однією характерною особливістю збирацької діяльності В. Антоновича було колекціонування

журнальних статей з відповідної тематики та переплетення їх в тверду оправу: «Статьи по археологии», «Статьи по Южно-Русской истории», «Описи актовых книг», «Статьи по всеобщей истории», «Статьи по политической экономии», «Очерки стран и народов», «Кубанская область», «Беллетристика», «Рассказы и стихотворения».

До збірника «Статьи по археологии» увійшли: праця французького археолога Олександра Луї Жозефа Бертрана «*Tumulus de la Tauride*» (Paris, s.a.); статті чеського лікаря Генріха Венкеля: «*Urgeschichtliche Ansiedelung auf dem Misskogel in Mähren*» (Wien, s.a.), «*Prähistorische Alterthümer in den mährischen Höhlen*» (Wien, 1871), «*Gleichzeitigkeit des Mensehen mit dem Höhlenbären in Mähren*» (S. l., s.a.) та «*Eine Opferstätte bei Raigern in Mähren*» (Wien, 1873); праці фундатора ембріології та порівняльної анатомії, академіка Петербурзької Академії наук, президента російського ентомологічного товариства Карла Ернста фон Бера «*O первоначальном состоянии человека в Европе*» (S. l., 1864); стаття моравського історика Беда Франца Дудіка «*Über die alten heidnischen Begräbnisplätze in Mähren*» (S. l., 1854); книга німецького військового офіцера, археолога Фрідріха Вільгельма Казіскі «*Das Gräberfeld bei der Persanziger Mühle : mit einer Skizze des Gräberfeldes*» (S. l., 1872); стаття польського політичного діяча Казимежа Шульця «*Zur slavischen*» (Poznac, 1876); праця словацького і чеського славіста, поета, учасника національного відродження, зберігача і директора Празького університету Павла Йозефа Шафаріка «*O jménu a polozeni mesta Winety, jinak Jumina, Julina, Oomsburku*» (Rijna, 1844); стаття німецького історика Фрідріха Карла Германа Крузе «*Anastasis der Waräger; oder Probe und Ankündigung zweier Werke über die Geschichte der Alterthümer ...*» (Reval, 1841); робота французького письменника славіста Луї Леже «*Rapport a Son Excellence le Ministre de l'Instruction Publique sur une mission scientifique près le congrés archéologique de Kiev*» (S. l., 1877); книга німецького археолога, першої жінки-директора музею в Пруссії, Йоханні Месторф «*Der archäologische Congress in Bologna*» (Hamburg, 1871); статті польського антрополога Ісідора Станіславовича Коперницького «*O grobie niecialopalnym na cmentarzystku przedhistorycznym w Kwaczale*» (Kraków, 1877), «*O kościach i czaszkach ludzkich z kurchanów w Radzyminie na Wołyniu*» (Kraków, 1877); праця польського історика і етнографа, дослідника Правобережної України Едварда Рулікowsького «*Mogila w Helenówce w powiecie wasylkowskim na Ukrainie w roku 1879 zbadana*» (w Krakowie, 1880); праці польсько-російського

геолога, археолога, дослідника Волині, Галичини, Подолії та Сибіру Готфріда Йосиповича Оссовського «*Sprawozdanie z badań paleo-etnologicznych w jaskiniach okolic Ojcowa dokonanych w r. 1884*» (S. I., 1884), «*Sprawozdanie z badan archeologicznych w Prusach Krolewskich z polecenia Komisji Antropologicznej Akad. Um. w Krakowie, dokonane w r. 1878*» (w Krakowie, 1879); книга чеського вчителя, історика, археолога, нумізмата, письменника Климента Чермака: «*Archaeologické příspěvky z Čáslavska*» (Čáslavi, 1888); статті польського історика, археолога, генеалoga та геральдика Зигмунда Радзимінського: «*Dalsze poszukiwania archeologiczne w pow. Ostrogskim na Wołyniu dokonane w r. 1878*» (Kraków, 1879), «*Wiadomosc o nowych wykopaliskach w powiecie Ostrogskim na Wołyniu*» (Kraków, 1878), «*O herbie «Krzywaśny» pospolicie Drużyna i Srzeniawa zwanym : rzecz odczytana na posiedzeniu Komisji*» (Kraków, 1878), «*Odpowiedź Jednemu ze srzeniawczykow na recenzje rozprawy O herbie «Krzywaśny» pospolicie «Drużyna» i «Srzeniawa» zwanym*» (Kraków, 1879), «*Poszukiwania archeologiczne w powiecie ostrogskim we wrześniu 1876*» (w Krakowie, 1877), «*Naścia Drowlanka : legenda z podań nadstuczańskiego ludu*» (Kraków, 1878). З російськомовних видань до збірника переплетені: праця українського педагога, засновника «Полтавских Епархиальных відомостей», М. Д. Димутрашка «*Замечательная рукопись Полтавской семинарии – Пересопницкое евангелие*» (Полтава, 1874); статті російського археолога, члена-кореспондента Петербурзької АН, засновника Московського археологічного товариства О. С. Уварова: «*Ветер: из русской Символики*» (Москва, 1864), «*Образ Ангела-хранителя с похождениями: отрывок из русской символики*» (Москва, 1864), «*Печать Войска Малороссийского*» (СПб, 1851), «*Известия о курганах Владимирский губернии*» (СПб, 1856); книга російського історика, археолога Н. П. Кондакова «*О фресках лестниц Киево-Софийского собора*» (СПб, [1888]) та ін. У збірнику «Статті по археології» багато праць випускників Київської історичної школи, засновником якої був Володимир Боніфатійович: праці українського археолога, фундатора вітчизняного музейництва, майбутнього академіка АН СРСР М. Ф. Біляшівського «*Несколько новых стоянок каменного века по Днепру и его притокам*» (Киев, 1890), «*Княжа гора*» (Киев, 1890), «*Раскопки на Княжей Горе в 1891 г.*» (Киев, 1892); статті історика, архівіста та нумізмата В. Ю. Данилевича «*Стоянка и мастерская каменного века в Могилёвской губернии, исследованная летом 1893 г.*» (Киев, 1895); наукові роботи Д. І. Багалія:

«*К истории заселения степной окраины Московского государства: переселение черкас из Польши в Московское государство до Алексея Михайловича*» (СПб, 1886), «*Новые данные для истории Воронежского края*» (СПб, 1886), «*Сочинения, материалы, статьи и заметки, относящиеся к истории Харьковской губернии (бывшей Слободской Украины) с 1880 по 1885 г.*» (Харьков, 1886). Збірник містить, також, звіти та статuti Церковно-археологічного товариства та церковно-археологічного музею при Київській духовній Академії, Одеського товариства старовини, історичного товариства Нестора-Літописця, імператорського Російського Археологічного товариства.

Збірник «Статті по Южно-Русской истории» (тобто України) презентує такі праці: статті українського історика літератури професора ім.п. Університету св. Володимира М. П. Дашкевича «*Приднепровье и Киев по некоторым памятникам древне-северной литературы: читано в заседании Исторического Общества Нестора Летописца 4 октября 1886 года*» (Киев, 1886); стаття російського богослова та історика П. С. Казанського «*О времени основания Печерской обители*» (Москва, 1854); праці російського та українського вченого-історика, письменника та видавця А. О. Скальковського «*Дунайцы. Эпизод из турецкой компании 1769–1774*» (Москва, 1854); стаття українського земського статистика, етнографа, фольклориста та суспільного діяча О. О. Руссова «*Документы, касающиеся Густынского и Мгарского монастырей*» (Харьков, 1892); стаття учениці В. Антоновича, російсько-українського історика та етнографа, першої жінки доктора історичних наук в Росії О. Я. Ефименко «*Малорусское дворянство и его судьба: исторический очерк*» (СПб, 1891); рецензія російського історика-публіциста І. П. Філевича на працю П. Й. Бобровського «*Русская греко-униатская церковь в царствование Императора Александра I*» (Варшава, 1891); статті учнів В. Антоновича (київська історична школа), а саме: українського історика, філософа та громадського діяча, ректора Харківського університету у 1905–1910 рр., академіка Української Академії наук Д. І. Багалія «*О вновь открытых материалах для истории Левобережной Украины*» (Одесса, 1884); стаття українського історика М. С. Грушевського «*Барская околичная шляхта до к. XVIII в.: этнографический очерк*» (Киев, 1892); роботи українсько-російського історика, славіста, археографа та нумізмата І. О. Линниченко «*Критический обзор современной литературы по истории Галицкой Руси*» (СПб, 1891), «*Юридические формы шляхетского землевладения и*

судьбы древнерусского боярства Юго-Западной Руси. XIV–XV ст.» (Москва, 1892); статті українського історика, архівіста І. М. Каманіна: «Московский купец-паломник в г. Луцке: сборник материалов, извлеченных из Киевского центрального архива» (Київ, 1880), «Дело о лазутчиках 1613-го года: сборник материалов, извлеченных из Киевского центрального архива» (Київ, 1880), «Вот самый подлинник, только что разобранный нами: дело о лазутчиках 1816-го года» (Київ, 1880), «Челобитная на студентов за князя Хованского: сборник материалов, извлеченных из Киевского центрального архива» (Київ, 1880), «Из истории международных отношений Польши и России» (Київ, 1886).

«Статьи по Всеобщей истории» – збірник, до якого увійшли: роботи французького політичного діяча та історика Луї Марс'єна Карне «*La Révolution et la République de 1848*» (Paris, 1862); книги французького політика і лікаря Луїза Віте «*Le Nouveau Louvre et les nouvelles Tuileries*» (Paris, 1866); праці французького журналіста та історика Амадея Т'єррі «*Derniers temps de l'empire d'Occident*» (Paris, 1857), «*Arles et le Tyran Constantin, une Page de l'Histoire de nos pères, première partie*» (Paris, 1857) та ін. З російськомовних праць: стаття російського публіциста Є. М. Феоктистова «*Борьба Греции за независимость*» (СПб, 1863); стаття російського історика та публіциста В. О. Більбасова «*Паписса Иоанна*» (Київ, 1871).

Збірник «Статьи по политической Экономии» складають такі роботи: праці російського економіста, статистика, педагога, доктора політекономії та статистики А. Я. Антоновича «*Государство и железные дороги*» (Київ, 1885); російського економіста, журналіста, політичного та державного діяча Д. І. Піхно: «*Торгово-промышленные стачки: доклад, читанный в заседании Киевского юридического общества 13 апреля 1885 года*» (Київ, 1885), «*Закон спроса и предложения [к теории ценности]*» (Київ, 1885), «*О своде международной торговли и протекционизме: речь читанная на торжественном акте Императорского Университета Св. Владимира 8-го января 1889 г.*» (Київ, 1889) та ін.

У збірник «История стран и народов» увійшли: праці російського географа та метеоролога, професора Імп. Університету Св. Володимира П. І. Броунова «*Очерк современного состояния вопроса о виде земли: вступительная лекция, читанная 10 сентября 1891 г.*» (К., [1891–1892]); стаття російського мандрівника та військового географа, генерал-майора

М. І. Венюкова «*Туземные племена в пределах влияния России и Англии*» (Москва, 1885); книга російського генерала та військового письменника М. П. Гліноецького «*Обзор Северной Италии*» (СПб, 1859); робота письменника-етнографа, публіциста П. Я. Шпилевського «*Белоруссия в характеристических описаниях и фантастических поверьях*» (СПб, 1854); праця російського письменника, публіциста, перекладача та музичного критика М. О. Мельгунова «*Барон Александр Гумбольдт*» (СПб, 1839) та ін.

Збірник «Кубанська область» складають матеріали про населені пункти Кубанської області м. Ейськ (Стефанов, Т. «*Город Ейск. Статистическо-этнографическое описание*» (Екатеринодар, 1883); К. Н. Чёрный «*Ейский уезд. Статистическое описание*» (Екатеринодар, 1883).

До збірника «Белетристика» включені сатиричні праці Вільяма Теккерея, Джорджа Еліота, Альфреда Теннісона, Джорджа Байрона, Олексія Толстого, Лева Мея та ін.

«Рассказы и стихотворения» – збірник, що представляє твори Михайла Салтикова-Щедріна, Григорія Ге, Аполлона Майкова, Олексія Толстого, Альфреда Мейснера, Афанасія Фета та ін.

Книга з написом на палітурці «Schlumberger», являє собою збірник праць французького історика та нумізмата Леона Гюстава Шлюмберже: «*Amulettes byzantins anciens destinés a combattre les maléfices et les maladies*» (Paris, 1892), «*Quelques monuments byzantins inédits: amulettes, méreaux etc*» (Leipzig, 1893), «*Un polycandilon byzantin*» (Paris, 1893), «*Méreaux, tessères et jetons byzantins*» (Paris, 1895) та ін.

Журнали, що зберігаються, на сьогодні, в складі частини бібліотеки В. Б. Антоновича: «Чтения в Императорском Обществе истории древностей российских при Московском Университете», «Чтения в историческом обществе Нестора Летописца», «Киевская старина», «Вестник Европы», «Русская старина», «Этнографическое обозрение», «Слово», «Сибирский сборник», «Харьковский сборник», «Вопросы нервно-психической медицины», «Літературно-науковий вісник», «Записки наукового товариства імені Шевченка». Проте, частина періодичних видань, які мають ознаки приналежності до особової бібліотеки вченого увійшла до штучно сформованих фондів періодичних видань НБУВ: періодичні видання до 1917 р. (відділ бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ).

Серед окремих монографічних видань: праця французького письменника Жан-П'єра Клариса де Флоріана «*Numa Pompilius second*

roi de Rom. T. 2» (Paris, 1901); книга польського історика, бібліофіла Теодора Нарбута «*Dzieje narodu Litewskiego. T. 5»* (Wilno, 1839); книга (україномовний переклад) учня В. Антоновича І. В. Линниченка «*Суспільні верстви Галицької Русі XIV–XV ст.*» (Львів, 1899); книга українського історика М. П. Драгоманова «*Розвідки Михайла Драгоманова про українську народну словесність і письменство*» (Львів, 1899); мемуари польського політичного діяча, дипломата, одного із лідерів повстання під керівництвом Т. Костюшко, Михайла Огінського: «*Mémoires de Michel Oginski sur la Pologne et les Polonais, depuis 1788 jusqu'à la fin de 1815»* (Paris, 1826–1827); а також книга «*Mémoires d'un bourgeois de Paris»* (Bruxelles, 1854) французького журналіста та політичного діяча Луї Дезире Верона. А також, повне видання творів Вольтера, Пужула, Монтеск'є, Руссо, Вольнея. Є у збереженій частині особової бібліотеки В. Б. Антоновича і 12 описів актових книг Київського Центрального архіву.

На більшості книг, що належали професору В. Б. Антоновичу є власноручний підпис вченого як російською так і англійською мовами. А також печатка синього кольору «Владимір Бонифатьєвич АНТОНОВИЧЬ».

Майже на всіх книгах є печатка «Українська Академія наук. Історично-філологічний відділ. Бібліотека.», що підтверджує те, що бібліотека В. Б. Антоновича, була джерельною базою для бібліотеки 1-го Відділу ВУАН.

На книзі О. Г. Тройницького «*Крепостное население в России, по 10-й переписи: статистическое исследование / Издание статистического отдела Центрального статистического комитета*» (СПб, 1861) збереглася печатка синього кольору «Юго-Западное Отделение русского общества».

На деяких книгах із бібліотеки В. Антоновича печатка з написом: «Leon Idzikowski. Librairie & Magasin de Musique a Kieff Krestchatik, Maison Poroff». Леон Вікентійович Ідзіковський (1827–1865) – у свій час відомий книжковий та нотний видавець середини XIX, засновник першої нотної фірми у Києві (1858).

Також, на книгах є кругла печатка першого книжкового магазину у Києві, де продавались книги українською мовою: «Книготорговля и библиотека М. М. Левченка и Л. В. Ильницкого в Киеве», або «Книжный магазин Л. В. Ильницкого в Киеве», а також печатка «Книжный магазин Степана Литова в Киеве. 1830 г.».

Печатка «Skład główny w Księgarni Gubrynowicza i Schmidta we Lwowie» вказує на те, що В. Антонович отримував книги від Владислава Людвіка Губриновича, львівського підприємця, який займався продажем книг.

Є в бібліотеці В. Антоновича і книги з печаткою бібліотеки Київського університету св. Володимира: «Bibliotheca Universitatis S. Vladimiri». На деяких книгах є наліпки: «A Strasbourg. chez les Fr. GAY», «Se trouve chez Gautier, Libraire, au Pont des Maréchaux a Moscou!».

На книзі, що належить українському письменнику Олександрю Катренку «*Дохтор: частина з оповідання «Через що баба Мокрина богомилкою стала»* (Харьків, 1890) штамп «Продажа книг с уступкой С. И. Гомолинского. Киев, фундуклевская, № 2-й». Деякі книги мають на титульній сторінці напис «А. Устинов».

На значній кількості книжок є дарчі написи від авторів, редакторів, видавців. Так, на книзі «*Вопрос о воссоединении западно-русских униатов в его новейшей постановке: по поводу исследования Бобровского «Русская греко-униатская церковь в царствование Императора Александра I»* (СПб – Варшава, 1890–1891) – дарчий напис від автора, російського історика та публіциста І. П. Філевича: «Многоуважаемому В. Б. Антоновичу от автора». На книзі В. Іванова «*Епископы древней Луцкой епархии»* (Почаев, 1891) – напис «Глубокопочитаемому профессору Владимиру Бонифатиевичу Антоновичу – благодарный автор». Дарчий напис В. Б. Антоновичу від українського історика, педагога та громадського діяча, члена-кореспондента Всеукраїнської Академії наук В. І. Щербини є у статті «*Киевские воеводы, губернаторы и генерал-губернаторы отъ 1654 по 1775 г.*» (Київ, 1892). Це відбиток з журналу «Чтения в историческом обществе Нестора летописца», який приплетено до збірника «Статьи по Южнорусской истории». Дарчий напис від автора є на книзі російського письменника та літературного критика В. Ф. Боцяновського: «*Публичная библиотека в Житомире»* (Київ, 1891). Це відбиток із журналу «Киевская старина» за 1891 рік, який також приплетено до збірника «Статьи по Южнорусской истории Т. 20». Дарчий напис від епіграфіста та фольклориста, члена Румунської академії, одного із співавторів Великого географічного словника Румунії Григорія Точилеску (Tocilescu) є на праці «*Inscriptiunile de la Schitul Verbila»* (Bucuresci, 1878), приплетеній до 10 тому збірника «Статьи по Южнорусской истории». Дарчий напис вченому від автора російського публіциста, етнографа, дослідника історії первісного права М. І. Кулішера

є на його статті «*Dualismus der Ethik bei den primitiven Völkern*» (S. 1. 1885). Це відбиток із «*Zeitschrift für Ethnologie*» за 1885 р., приплетений до збірника «Статті по археології Т. 16».

Напис «В. Б. Антоновичу от автора» Є. Ф. Шмурло, російського вченого-історика, члена-кореспондента Російської Академії наук, професора Санкт-Петербурзького і Дерпського університетів, є на книзі «*Восьмой археологический съезд: 9-го – 24 января, 1890 года*» (СПб, 1890), яку приплетено у збірник «Статті по археології Т. 20».

Дарчий напис В. Антоновичу польською мовою від польського археолога, професора грецької мови і словесності Варшавського університету А. Ф. Мержинського є на статті автора «*Nuncius cum baculo. Studjum archeologiczne o krywuli. Z dwiema tablicami, etc*» (Warszawa, 1895).

Дарчий напис від українського історика, члена кореспондента Петербурзької Академії наук, відомого дослідника історії Франції І. В. Луцицького «Владимиру Бонифатиевичу Антоновичу от автора» є на таких роботах: «*Рабство и русские рабы во Флоренции в XIV и XV веке*» (Київ, 1886), та «*А. Лазаревский. Описание старой Малороссии. Т. I: Стародубский полк. Вып. 1 и 2*» (Київ, 1888–1889). Це відбитки із журналу «Университетские известия» за 1889 р., що увійшли до збірника «Статті по археології».

Дуже багато книг з дарчими написами учня В. Антоновича українського вченого Д. І. Багалія «Глибоко уважаемому Владимиру Бонифатиевичу Антоновичу от искренно преданного автора» на відбитку статей з різних журналів: «*К истории заселения степной окраины Московского государства: переселение черкас из Польши в Московское государство до Алексея Михайловича*» (СПб, 1886) та «*Сочинения, материалы, статьи и заметки, относящиеся к истории Харьковской губернии (бывшей Слободской Украины) с 1880 по 1885 г.*» (Харьков, 1886). Напис «В. Б. Антоновичу от уважающего автора» є також на книзі Д. І. Багалія «*Общий очерк древностей Харьковской губернии*» (Харьков, 1890) (приплетено до збірника «Статті по археології Т. 20»).

На відбитку статті з «Киевской старины» «*Барская околичная шляхта до к. XVIII в.: этнографический очерк*» (Київ, 1892) зберігся дарчий напис від іншого учня В. Антоновича – українського історика та суспільно-політичного діяча, академіка Української Академії наук Михайла Сергійовича Грушевського. Авторський дарчий напис від О. Я. Ефименко зберігся

на відбитку з «Вестника Европы»: «*Малорусское дворянство и его судьба: исторический очерк*» (СПб, 1891). Статті М. С. Грушевського і О. Я. Ефименко приплетено до 20 тому збірника «Статті по Южнорусской истории».

На багатотомному виданні польського історика та етнографа Олександра Яблоновського «*Źródła dziejowe*» (Warszawa, s.a.) є дарчий напис автора «Г-ну профессору Влад. Антоновичу. Киев».

Напис «Глибокоуважаемому профессору Владимиру Бонифатиевичу Антоновичу от автора 1889. мая» зберігся на книзі російського історика, архівіста, відомого дослідника Сибіру П. М. Бучицького «*Заселение Сибири и быт первых её насельников*» (Харьков, 1889).

На книзі «*Сочинения князя Курбского, как исторический материал*» (Київ, 1889) зберігся напис «Глибоко-уважаемому профессору Владимиру Бонифатиевичу Антоновичу от автора». Належить дарчий напис російсько-українському істориком, одному із співавторів Енциклопедичного словника Брокгуза та Ефрона, А. М. Ясинському.

На титульній сторінці статті з журналу «Киевская старина» «*Тревога над свежей могилой Т. Г. Шевченка*» (Київ, 1886), що належить перу українського фольклориста та етнографа, брату Панаса Мирного Івану Яковичу Рудченку (псевдонім Іван Білик) «Дорогому Владимиру Бонифатиевичу Антоновичу на память от И. Билька». Стаття приплетена до збірника «Статті по археології Т. 14».

Ще є книги з дарчими написами від Е. Вербицького «*О цвете глаз и волос у населения некоторых местностей России*» (Київ, 1886), В. Ястребова «*Курганы и городища Херсонского края*» (Новоросійськ, 1903) – «Искренно уважаемому В. Б. Антоновичу от автора»; журнальна стаття В. Сизова «*Происхождение и характер курганных височных колец и преимущественно Т. Н. Московского типа*» (Москва, 1895), яка має напис «Многоуважаемому Владимиру Бонифатиевичу Антоновичу на добрую память» і приплетена до збірника «Статті по археології Т. 23». Дарчі написи від барона де Вауе є на книгах «*Note sur des bijoux barbares en forme de mouches*» (Paris, 1893) та «*Antiquités frankes trouvées en Vohême*» (Caen, 1894) із збірника «Статті по археології Т. 23». Дарчий напис «Дорогому Владимиру Бонифатиевичу Антоновичу от автора» зберігся на відбитку із журналу «Киевская старина» за 1884 рік «*Стороженки: фамильная летопись*» (Київ, 1884), який приплетено до 14 тому збірника «Статті по археології». Дарчий напис «Владимиру

Бонифатієвичу Антоновичу от вашего почитающего автора» є на роботі В. Василенко «Подворная перепись по некоторым поселениям Полтавского уезда 1893 года» (Полтава, 1893). Дарчий напис від Б. С. Познанського є на його статті «Воспоминания о польском восстании в Украине 1863 года» (Київ, 1885). Роботу приплетено до збірника «Статьи по археологии Т. 14».

Матеріали «VIII археологического съезд в Москве» (Москва, 1890) мають дарчий напис П. М. Мілюкова «Глубокоуважаемому Владимиру Бонифатієвичу Антоновичу от И. Милукова».

Також, серед книг, що належали раніше видатному вченому В. Б. Антоновичу, є дари від наукових та громадських організацій. Наприклад, від Полтавського губернського земства «Київ. Университет. профессору В. Б. Антоновичу».

Аналізуючи вищесказане, можна зробити висновок, що склад бібліотеки В. Б. Антоновича був дзеркальним відображенням особливостей його наукових вподобань: поглибленим, цілеспрямованим вивченням проблем історії, етнографії. Його бібліотека презентувала професійні інтереси вченого та демонструвала рівень запитів певного середовища. Отже, була пам'яткою історії і культури кінця XIX–початку XX ст. Особова бібліотека Антоновича цікава не лише через саму відомість фондоутворювача як вченого, а й за історико-культурною значимістю її складу. Вивчення маргінальних записів, штампів на книгах з бібліотеки вченого дозволило встановити інтелектуальні контакти Володимира Бонифатієвича. А систематичний каталог особової бібліотеки вченого, що зараз зберігається у ІР НБУВ, і створена електронна база даних, дасть змогу в подальшому провести пошук книг із книгозбірні цього науковця у різних книгозбірнях України.

Список використаних джерел

1. Антонович В. Б. Автобиографические записки. – ЦДІА України у м. Києві, ф. 832, оп. 1, № 108, 58 арк.
2. Антонович Е. Н. Заявление Антонович Е. Н. в Президиум Гуманитарного отдела и порядке издания сочинений В. Б. Антоновича. – ЦДІА України у м. Києві, ф. 832, оп. 1, спр. 179, 1 арк.
3. Антонович Е. Н. Заявление Антонович Е. Н. о передаче в рукописный отдел библиотеки Академии наук из историко-археологического кабинета университета наследия Антоновича В. Б. – ЦДІА України у м. Києві, ф. 832, оп. 1, од. зб. 205, 2 арк.

4. Антонович Е. Н. Комментарии Антонович Е. Н. к работе Антоновича В. Б. «Автобиографические записки». – ЦДІА України у м. Києві. – ф. 832, оп. 1, № 117, 45 арк.

5. Відомості ВУАН Народному Комісаріату Освіти УСРР про розподіл наукових установ на цикли. – ЦДАВО України, ф. 166, оп. 10, спр. 569, арк. 9–13. Склограф. – Взято з кн.: Історія Національної академії наук України. 1929–1933: Документи і матеріали. – К., 1998. – С. 165–169.

6. [Доповідна записка про обстеження наукового майна, архівів і бібліотек історичних установ II-го Відділу ВУАН. 1933 р.] – ІР НБУВ, ф. 10, спр. 2531.

7. Дубровина Л. А. Классификация и научно-информационное описание коллекций и собраний в Национальной библиотеке Украины имени В. И. Вернадского // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития: науч.-практ. и теор. сб. – К., 2007. – Вып. 5. – С. 58–80.

8. Закон про утворення фонду «Національної бібліотеки Української держави // Бібліотечний вісник. – 1993. – № 3,4 – С. 12.

9. Історія Академії наук України. 1918–1923: Звідомлення і матеріали. – К.: Наукова думка, 1993. – 376 с.

10. Історія Національної академії наук України 1924–1928: Документи і матеріали. К., 1998. – 762 с. Взято з «Звідомлення Української Академії наук у Києві за 1924 рік». – К., 1925.

11. Історія Національної академії наук України 1929–1933: Документи і матеріали. – К., 1998. – 543 с.

12. Калмикова М. М. Особові книжкові зібрання у фондах наукової бібліотеки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського (1918–1941): історія формування та зміст: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 27. 00. 03. / Марина Михайлівна Калмикова; Національна бібліотека імені В. І. Вернадського. К., – 2010. – 23 с.

13. Каталог предметов экспонированных на выставке, посвященной памяти Антоновича В. Б. в 1928 г. // ЦДІА України у м. Києві. – ф. 832, оп. 1, спр. 134. – 2 арк.

14. Кириченко Р. Українські вчені кінця XIX початку XX ст.: бібліотекарі, бібліофіли, творці і хранителі історії України (до проблеми вивчення розпорочених бібліотек В. Антоновича, Ф. Вовка, І. Лучицького) // наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2003. – Вип. 11. – С. 331–359.

15. Ковальчук Г. І. Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки) в бібліотечних фондах / Г. І. Ковальчук. – К., 2004. – 644 с.

16. Копии актов о передаче личного архива Антоновича А. Б. введение Киевского исторического архива. Акт 19.01.1942. – ЦДІА України у м. Києві, ф. 832, оп. 1, од. зб. 135, 65 арк.

17. Кунанець Н. Е. Особові зібрання у фондах українських універсальних

бібліотек Львова (кінець XIX – початок XX ст.) // Вісник Львівського ун-ту. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології – 2011. – № 6. – С. 148–161.

18. *Мяскова Т. Е.* Личные собрания, подаренные библиотеке имп. Университета Св. Владимира в Киеве (конец XIX – начало XX века // Книга – источник культуры: проблемы и методы исследования: материалы Междунар. науч. конф. (Минск, 25–27 нояб. 2008 г.) / Междунар. асоц. акад. наук [и др.]; ред. кол.: Л. А. Авгуль [и др.]; рец.: А. А. Лукашанец, О. Н. Наумов. – М.; Минск. – С. 212–216.

19. Наказ гетьмана всієї України [по Міністерству народної освіти та мистецтва] про затвердження Д. І. Багалія на посаді голови I-го історично-філологічного відділу. – Інститут архівознавства НБУВ, ф. 268, оп. 1., спр. 80, арк. 1–2. Фотокопія; ЦДАВОВ України, ф. 2201, оп. 1, спр. 135, арк. 95. взято із Історія Академії наук України. 1918–1923: Звідомлення і матеріали. – К.: Наукова думка, 1993. – 376 с.

20. Національні відносини в Україні у XX ст. Збірник документів і матеріалів. – К.: Наукова думка, 1994. – 560 с.

21. Особові архівні фонди Інституту рукопису: Путівник // Ред. колегія: О. С. Онищенко (відп. редактор); Г. В. Боряк; С. Г. Даневич (відп. секретар); Л. А. Дубровіна (заст. відпов. редактора); Н. М. Зубкова; Т. І. Ківшар; С. Г. Кулешов; В. Ю. Омельчук; Ю. А. Пінчук; П. Т. Тронько / Національна академія наук України. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Інститут рукопису. – К., 2002. – 768 с.

22. [Панихида по случаю десятой годовщины смерти Владимира Бонифатиевича Антоновича: Объявление] // Киевская Мысль. – 1918. – 24 (11) марта. – № 33. – С. 1.

23. Перелік речей, паперів, книг на виставці, присвяченій Антоновичу 928; Об'ява археологічної секції ВУАН про засідання пам'яті Антоновича. – ІР НБУВ, ф. 1, од. зб. 8080, 93 арк.

24. Переписка с научными учреждениями, организациями, книжными палатами, издательствами и др. по вопросам приобретения книг, передачи общественных библиотек и получения новых зданий. 28 января 1922 г. – 27 декабря 1922 г. – Архив НБУВ, оп. 1, № 55, 78 арк.

25. Переписка с Президиумом Академии наук УССР, Укрнаукой, научными учреждениями, библиотеками и др. организациями по вопросам комплектования библиотеки. 2 января 1930 г. 31 декабря 1930. – Архив НБУВ, оп. 1, № 326, 211 арк.

26. Перший рік існування Української Академії наук у Києві та начерк її праці до кінця 1919 року. – Київ, 1919. – С. 3–25.

27. Протокол засідання комісії по чистці апарату Всеукраїнської академії наук від 6 серпня 1930 р. – ЦДАВО України, ф. 166, оп. 9, спр. 1459, 45 арк.

28. Протокол 1-й Засідання Комітету для заснування Національної бібліотеки Української держави в Києві 23 серпня 1918 р. // Всенародная (Национальная)

бібліотека Украинской державы в Киеве. Протоколы № 1–168 заседаний Временного комитета по организации Всенародной библиотеки 23 августа 1918–1928 декабря 1920. – Архив НБУВ, оп.1 спр. 1, 327 арк.

29. Протокол 32 Засідання Комітету для заснування Національної бібліотеки Української держави в Києві 17 січня 1919 р. // Всенародная (Национальная) библиотека Украинской державы в Киеве. Протоколы № 1–168 заседаний Временного комитета по организации Всенародной библиотеки 23 августа 1918–1928 декабря 1920. – Архив НБУВ, оп. 1, спр. 1, 327 арк.

30. Реестр книжок бібліотеки Антоновича, складений під час продажу її Українській Академії наук з додатком пізнішого поповнення книжками 1919–1928 рр. – ІР НБУВ, ф. 1., № 8073 – 213 арк.

31. *Слизький І.* Про націонал-фашистські настанови у виданні 1 тому творів В. Антоновича // Зап. іст.-археогр. ін-ту. – К., 1934. – Т. 1. – С. 121–156.

32. *Слюдилова Т.* Документи державних архівів м. Києва до біографії Володимира Антоновича // Архіви України: науково-практичний ж-л / Держ. ком. архівів України; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; НАНУ. – Київ, 2007. – № 1/3. – С. 168–179.

33. *Юркова О.* Історично-археографічний інститут ВУАН: десять місяців діяльності // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2000. – № 5. – С. 268–306.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2014 р.

UDC 004.65:090.1(02):929 Антонович

Tetiana Miaskova

V. Antonovych's Personal Library: History and Current State

The article continues a series of publications devoted to personal libraries of famous persons of the past ages. The object of this study is the library of Ukrainian historian and archaeologist Vladimir Bonifatiiovych Antonovych. The paper clarified the historical conditions that define the collecting activity of the scientist, and analyzed the history of the formation and current status of his personal library.

Keywords: Vladimir Bonifatiiovych Antonovych, personal library, historical bibliographical research.

УДК 004.65:090.1(02):929 Антонович

Татьяна Мяскова

**Личная библиотека Владимира Бонифатиевича Антоновича:
историческая судьба и современное состояние**

Статья продолжает серию публикаций, посвященных личным библиотекам выдающихся деятелей прошлых эпох. Объектом исследования стала библиотека украинского историка и археолога Владимира Бонифатиевича Антоновича. В статье установлены исторические условия, определившие собирательную деятельность ученого, проанализирована история формирования личной библиотеки и её современное состояние.

Ключевые слова: Владимир Бонифатиевич Антонович, личная библиотека, историко-книговедческие исследования.

УДК 001.32(477)“1951-1955”:930.25

Оксана Вербицька,

канд. філос. наук, старш. наук. співроб. НБУВ

**РОЗРОБЛЕННЯ РЕГЕСТІВ
ПРОТОКОЛІВ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР В 1951–1955 рр.
У КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ
ТА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ
АКАДЕМІЧНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Стаття присвячена розробці регестів протоколів засідань Президії АН УРСР в 1951–1955 рр. як джерела з історії вітчизняної академічної науки.

Ключові слова: архівні джерела, регести документів, історія НАН України.

Архіви, музеї, бібліотеки є основними зберігачами історичної пам'яті людства, вони є частинами інформаційної системи накопичення, збереження і використання культурної спадщини. Якщо бібліотеки мають справу з тиражованими одиницями збереження, то музеї й архіви – з унікальними та одиничними об'єктами збереження. Архівні ресурси є елементами організації людської, суспільної, державної життєдіяльності, тому з більшою, ніж музейний предмет або книга, чіткістю відображають дійсність, а отже, користуються постійним інтересом дослідників. До того ж документ володіє властивістю автентичності, юридичної достовірності зафіксованого у ньому факту, події, явища, процесу [1, с. 71–74].

Наблизити до дослідника документальну спадщину, що зберігається в архівних фондах багатьох установ України і володіє величезним потенціалом для історичних, соціологічних, біографічних та інших досліджень, якнайширше розкрити відомості, що містяться у цих ресурсах – комеморативне завдання архівних установ. У популяризації документальної спадщини публікація збірників документів за певною тематичною ознакою є важливим елементом їх діяльності та відіграє значну роль у сучасному культурному і науковому розвитку України. Глибоке проникнення у суть загального та конкретного ракурсу документа, розуміння його поліфункціонального соціального значення відкриває нові горизонти й у наукознавчій перспективі. Виходячи з цього, на часі постає розгляд можливостей опрацювання та представлення документальної